

فصلنامه علمی پژوهشی دانش سرمایه‌گذاری
دوره ۱۲ / شماره ۴ (پیاپی ۴۸) / زمستان ۱۴۰۲
صفحه ۲۴۵ تا ۲۶۲

بررسی تأثیر سرمایه اجتماعی مدیران بر ریسک بانک‌ها

سید موسی محمدی

دانشجوی دوره دکتری حسابداری، گروه حسابداری، واحد قم، دانشگاه آزاد اسلامی، قم، ایران،
mohamadi_moosa@yahoo.com

رضا غلامی جمکرانی

استادیار و عضو هیات علمی، گروه حسابداری، واحد قم، دانشگاه آزاد اسلامی، قم، ایران (نویسنده مسئول)،
Accountqom@yahoo.com

میرفیض فلاح شمس

دانشیار و عضو هیات علمی، گروه مدیریت، واحد تهران مرکز، دانشگاه آزاد اسلامی، تهران، ایران،
Mirfeizfallahshams@gmail.com

تاریخ دریافت: ۹۹/۰۷/۲۶ تاریخ پذیرش: ۹۹/۱۱/۰۶

چکیده

بانک‌ها مهم‌ترین نهادهای بسیج و تخصیص منابع مالی و پس اندازها هستند. این نقش آن‌ها را عاملی مهم در رشد و توسعه اقتصادی می‌سازد. عوامل زیادی بر ریسک بانک‌ها تأثیر گذار هستند و در تحقیقات مختلف مورد بررسی قرار گرفته است. مفهوم سرمایه اجتماعی در سال‌های اخیر مورد توجه بسیار قرار گرفته است ولی تحقیقات اندکی در خصوص رابطه سرمایه اجتماعی و ریسک بانک‌ها صورت گرفته است. سرمایه اجتماعی مدیران را می‌توان به‌عنوان شمار ارتباطات اجتماعی بین مدیران شرکت‌ها با هم‌تایان خود در سایر شرکت‌ها و سایر گروه‌ها تعریف نمود. هدف این تحقیق بررسی تأثیر سرمایه اجتماعی مدیران بر ریسک بانک‌ها می‌باشد. آزمون فرضیه‌ها با استفاده از روش آماری همبستگی از نوع داده‌های تابلویی با استفاده از اطلاعات ۳۰ بانک کشور انجام شده است. در نهایت ۲۶۰ داده-سال جهت آزمون فرضیات استخراج گردید. نتایج تحقیق نشان داد که سرمایه اجتماعی تأثیری معکوس و معنی‌دار بر انواع ریسک‌های بانک شامل ریسک اعتباری، ریسک نقدینگی و ریسک عملیاتی دارد.

واژه‌های کلیدی: سرمایه اجتماعی مدیران، ریسک اعتباری، ریسک نقدینگی، ریسک عملیاتی.

۱- مقدمه

سیستم تامین مالی هر کشور نقش مهمی در رشد اقتصادی آن دارد. شومپیتر تقریباً یک قرن پیش اهمیت واسطه های مالی پیشرفته را در توسعه اقتصادی تشخیص داد. او استدلال کرد که عملکرد خوب بازارهای مالی، با کاهش هزینه های انجام معاملات، اطمینان از به کار گیری سرمایه در پروژه هایی با بالاترین سود و افزایش نرخ رشد را به همراه دارد (XIE, 2013, p 10).

به طور تقریبی هر فعالیتی که توسط بانک صورت می پذیرد، در بطن خود با ریسک هایی مواجه است. ریسک در لغت به معنی امکان یا احتمال بروز صدمه و زیان و یا احتمال برآورده نشدن پیش بینی های آینده است. سابقه ریسک در بانکداری به اندازه فعالیت بانکداری قدمت دارد و بر خلاف ایجاد تنوع در خدمات بانکداری، ریسک ها افزایش داشته اند زیرا گسترش فعالیت های بانکداری، عدم توانایی وام گیرندگان در بازپرداخت بدهی، ورود به حوزه های بانکداری بین المللی و بروز بحران های مالی، ریسک های جدیدی را به دنبال داشته است (احمدی و همکاران، ۱۳۹۵).

بانک ها در جریان عملیات با انواع ریسک ها مواجه هستند که شناسایی و مدیریت آن ها به عنوان تنها راه حل ممکن مطرح است. بحران های اخیر فراروی نظام بانکی کشور به تبع افزایش مطالبات معوق و کمبود نقدینگی به یک چالش ملی مبدل شده است. بانک ها و موسسات مالی به دنبال هر سرمایه گذاری و اعطای وام ناچار به پذیرش ریسک هایی هستند که بازپرداخت وام ها یا سپرده ها را تحت تاثیر قرار می دهند. بحران های مالی اخیر باعث افزایش هشیاری بانک ها و قانون گذاران برای نظارت بیشتر بر انواع ریسک ها در موسسه های مالی و بانکی شده است (فردوسی و فطرس، ۱۳۹۶).

از دهه ۱۹۸۰، بحران بانکی در کشورهای مختلف فراگیر بود. این موضوع اقتصاددانان را به مسائل مربوط به عدم پرداخت بدهی جذب کرد. کاپیرو و همکاران (۱۹۹۶) عوامل اصلی را که باعث ورشکستگی بانک ها شده اند و نحوه پاسخ دولت ها را تحلیل می کنند، تحلیل می کنند. تحقیقات رو به رشد اخیر به بررسی تاثیر عواملی مانند ساختار نظارتی، محیط سیاسی و بازار تامین مالی بر بانک ها پرداخته اند. با این حال، مفهوم "سرمایه اجتماعی" این سالها توجه زیادی را به خود جلب کرده است (XIE, 2013, p 11).

سرمایه اجتماعی به طور گسترده در رشته هایی مانند اقتصاد، جامعه شناسی، علوم سیاسی و انسان شناسی مورد بحث قرار گرفته است ولی کمتر در امور مالی مورد توجه واقع شده است. استفان فریز سرمایه اجتماعی مدیریتی را به عنوان شمار ارتباطات اجتماعی بین مدیران شرکت ها با همتایان خود در سایر شرکت ها و سایر گروه ها بیان می کند. آن ها ارتباط اجتماعی را شامل آشنایی در دوران تحصیلی و عضویت در سازمان های غیرانتفاعی در نظر گرفتند. شبکه های اجتماعی رسانه هایی هستند که از طریق آن سرمایه اجتماعی خلق، نگهداری و استفاده می شود. تحقیقات قبلی نشان می دهد که مدیران شرکت ها روابط غیررسمی خود را با رهبران سازمان های دیگر را به منظور کاهش عدم اطمینان در مورد دسترسی به منابع مورد نیاز خود حفظ می کنند (Ferris, et al., 2017, p. 7). بنابراین سرمایه اجتماعی خلق شده می تواند ریسک شرکت را تحت تاثیر قرار دهد چراکه این کاهش عدم اطمینان می تواند هزینه های اعتبار سنجی و هزینه های تأمین مالی را در نهایت کاهش دهد.

سرمایه اجتماعی می‌تواند ریسک پذیری بیش از حد مدیران بانک را محدود کند، که ممکن است به طور مستقیم بر پایداری بانک تأثیر بگذارد و همچنین رفتار فرصت طلبانه وام گیرنده ها را کاهش دهد که این می‌تواند به طور غیرمستقیم بر ثبات بانک تأثیر بگذارد (Jin et al., 2017, p 5). لذا دارندگان بدهی، از جمله بانک‌ها و سرمایه گذاران بنیادی، می‌توانند سرمایه اجتماعی را به عنوان ابزاری برای محدود کردن رفتارهای فرصت طلبانه شرکت‌ها در نظر گیرند.

تاکنون تحقیقات کمی در خصوص تاثیر سرمایه اجتماعی بر عملکرد و ریسک پذیری بانک‌ها انجام شده است. همچنین تحقیقات انجام شده قبلی بیشتر به جنبه های غیر کمی و همچنین شکل جمعی سرمایه اجتماعی پرداخته اند ولی تحقیق حاضر به جنبه فردی سرمایه اجتماعی و تاکید بر سرمایه اجتماعی مدیران پرداخته است. در تحقیق حاضر تاثیر سرمایه اجتماعی مدیران بانک‌ها بر ریسک بانک مورد بررسی قرار گرفته است.

مبانی نظری و پیشینه تحقیق

ریسک در لغت به معنی امکان یا احتمال بروز صدمه و زیان و یا احتمال برآورده نشدن پیش بینی های آینده است. برای انواع ریسک چهار نوع ویژگی در نظر گرفته می‌شود. اول اینکه ریسک معیاری است که قابل کمی سازی است. دوم، ریسک ناشی از بی اطمینانی نسبت به آینده است. سوم، ریسک را بایستی در یک افق زمانی مشخص محاسبه نمود. چهارم اینکه ریسک اغلب نسبت به یک مقدار پایه محاسبه می‌شود. (مهرآرا و بهلولوند، ۱۳۹۵، ص ۳۰).

به طور تقریبی هر فعالیتی که توسط بانک صورت می‌پذیرد، در بطن خود با ریسک‌هایی مواجه است. مدیریت ریسک در وهله اول مستلزم شناسایی ریسک‌های فعالیت بانکی می‌باشد. ریسک‌هایی که بانک‌ها با آن مواجه می‌باشند، به طور عمده به چهار دسته کلی ریسک‌های مالی، عملیاتی، تجاری و حوادث تقسیم می‌شوند (خوش‌سیما و شهیکی‌تاش، ۱۳۹۱، ص ۸۴).

ریسک‌های مالی، ریسک‌هایی هستند که به شدت به یکدیگر وابسته بوده و در مجموع ریسک کلی بانک را افزایش می‌دهند. به عنوان مثال، در بیشتر وام‌ها ی پرداختی، ریسک اعتباری وجود دارد. این ریسک نیز به دنبال خود ریسک نقدینگی را در پی دارد. این ریسک شامل ریسک اعتباری، ریسک نقدینگی، ریسک نرخ بهره و ریسک بازار می‌باشد. ریسک‌های عملیاتی به کنترل و اداره نامناسب کلی فعالیت‌های بانک مانند ضعف در مدیریت و یا اختلال در سیستم کنترل‌های داخلی مربوط می‌شوند. ریسک‌های تجاری، ریسک‌هایی هستند که به محیط فعالیت بانک از قبیل وضعیت کلان اقتصادی، سیاست‌گذاری و قانونی مربوط می‌شوند. این ریسک‌ها همچنین به عنوان ریسک کشوری شناخته می‌شوند. ریسک‌های حوادث، شامل کلیه ریسک‌های برونزا مانند ریسک‌های سیاسی و ریسک‌های بحران‌های بانکی می‌باشند که می‌توانند در عملیات بانک اختلال ایجاد کنند و یا اینکه وضعیت مالی آن را تضعیف نمایند (خوش‌سیما و شهیکی‌تاش، ۱۳۹۱، ص ۸۵).

سرمایه اجتماعی

سرمایه اجتماعی، مجموعه هنجارهای موجود در سیستم‌های اجتماعی است که موجب ارتقای سطح همکاری اعضای آن جامعه، و پایین آمدن سطح هزینه تبادلات و ارتباطات می‌شود. سرمایه اجتماعی در سطح فردی به عنوان ویژگی‌های اجتماعی فردی، مانند مهارت‌ها، روابط با دیگران و شهرت است که این عوامل برای ایجاد بازار و یا تعامل با دیگران بسیار مهم‌اند. سرمایه اجتماعی مجموع منابع واقعی و بالقوه‌ای است که در شبکه بین افراد نهفته است، از آن ناشی شده، و از طریق آن قابل دسترسی است. بنا بر این سرمایه اجتماعی هم شبکه و هم امتیازاتی است که ممکن است از طریق شبکه فراهم شده باشد (جندقی و همکاران، ۱۳۹۶، ص ۳۱۲).

در تحقیقات مرتبط با سرمایه اجتماعی طبقه‌بندی‌های مختلفی از اجزاء شبکه‌های اجتماعی صورت گرفته است که به‌عنوان نمونه تفکیک سرمایه اجتماعی به سه بعد: الف) ساختاری، ب) ارتباطی و ج) شناختی را می‌توان نام برد. در این طبقه‌بندی بعد ساختاری آرایش، ترکیب و پیوندهای شبکه‌ای را بیان می‌کند که خود شامل پیوندهای شبکه‌ای، پیکربندی پیوندهای شبکه‌ای و متناسب سازی شبکه ارتباطی می‌باشد. بعد ارتباطی بیان‌کننده نوع روابط شخصی مردم با یکدیگر در طول مدت تعاملات آن‌هاست و شامل اعتماد، هنجارها، الزام‌ها، انتظارات و هویت می‌باشد. بعد شناختی به نقش زبان مشترک در درک متقابل کارکنان می‌پردازد و شامل زبان و قواعد مشترک و حکایت‌های مشترک می‌باشد (کریمی و همکاران، ۱۳۹۴، ص ۶۱۳).

در طبقه‌بندی‌های مختلف در خصوص سرمایه اجتماعی به دو بعد سرمایه اجتماعی بیشتر اشاره شده است که شامل ارتباطات اجتماعی و شبکه‌های اجتماعی می‌باشد. (Ferris, et al., 2017, p. 8).

ارتباطات اجتماعی

منظور از ارتباطات اجتماعی، هنجارها و شبکه‌هایی می‌باشد که تسهیل‌کننده اقدام جمعی است. سرمایه اجتماعی از طریق به اشتراک‌گذاری اطلاعات، اعتماد و کانال‌های اجرای قرارداد ناکارآمدی بازارهای مالی را کاهش می‌دهد. سرمایه اجتماعی به اشتراک‌گذاری اطلاعات و کاهش عدم تقارن اطلاعاتی را از طریق شبکه‌های اجتماعی کاهش می‌دهد (Cohen, et al., 2010, p. 1411).

طبق نظر ولکوک سرمایه اجتماعی را به عنوان هنجارها و شبکه‌هایی تعریف می‌کنیم که تسهیل‌کننده اقدام جمعی است. سرمایه اجتماعی را به عنوان سطوح اعتماد مقابل و گرایش نوع‌دوستانه در یک جامعه تعریف کرد (Guiso, et al., 2004, p. 528). سرمایه اجتماعی وجود یک مجموعه خاصی از ارزش‌ها یا هنجارهای غیر رسمی است که در میان اعضای یک گروه که اجازه همکاری مشترک را می‌دهد (Fukuyama, 1997, p. 377).

فریز و همکاران (۲۰۱۷) در تحقیق خود با عنوان تأثیر سرمایه اجتماعی مدیریتی بر هزینه سرمایه، استدلال کردند که روابط اجتماعی با کاهش عدم تقارن اطلاعاتی و مشکلات نمایندگی موجب کاهش هزینه سرمایه می‌گردد. آن‌ها برای محاسبه سرمایه اجتماعی از شمار ارتباطات اجتماعی استفاده کردند. بدین منظور آن‌ها تعداد ارتباطات اجتماعی بین مدیران شرکت‌ها با هم‌تایان خود در دیگر شرکت‌ها را در نظر گرفتند. در تحقیق آن‌ها دو فرد در صورتی ارتباطات اجتماعی دارند که الف) به صورت همزمان در یک شرکت مشغول به کار باشند، ب) در

گذشته ارتباط تحصیلی با یکدیگر داشته باشند بدین معنی که به صورت همزمان در یک رشته و یک دانشگاه تحصیل نموده و مدرک گرفته باشند، ج) از طریق دیگر فعالیت‌های اجتماعی با هم در ارتباط باشند یعنی هر دو عضو یک سازمان حرفه‌ای اجتماعی، سازمان‌های غیرانتفاعی یا باشگاه باشند. نتایج تحقیق حاکی از این بود که سرمایه اجتماعی اثری معکوس بر هزینه سرمایه شرکت دارد. همچنین یافته‌های آن‌ها نشان می‌دهد که ارتباط میان سرمایه اجتماعی و هزینه سرمایه در بازارهای مالی کمتر توسعه یافته و شرکت‌هایی با فرصت‌های محدود سرمایه‌گذاری قوی‌تر است.

شبکه‌های اجتماعی

شبکه‌های اجتماعی وسایل و ابزاری هستند که از طریق آن‌ها سرمایه اجتماعی خلق، نگهداری و استفاده می‌شود. هزینه تحصیل اطلاعات درون یک شبکه اجتماعی پایین است زیرا اطلاعات می‌توانند به صورت گسترده در خلال رفتارهای داخل شبکه‌ای حاصل شوند. طبق نظریه ساختاری سرمایه اجتماعی، سرمایه اجتماعی به عنوان یک دارایی درون یک شبکه اجتماعی می‌باشد که توسط اعضای آن شبکه جابجا می‌گردد (Lin, 1999, p. 30). در ادبیات مدیریت، محققان اغلب سرمایه اجتماعی را به عنوان مجموعه‌ای از شبکه‌ها که منافع شرکت را تأمین می‌کند تعریف می‌کنند (Payne, et al., 2011, p. 495). آن‌ها فرض می‌کنند که مجموعه‌ای قوی از شبکه‌ها به خودی خود یک منبع است. به عنوان مثال، هنگامی که این شبکه‌های اجتماعی قوی هستند، عامل باید هزینه بیشتری برای سوء رفتار خود متحمل شود، به عبارت دیگر، رفتار خوب ناشی از شبکه‌های قوی است. گرچه در نگاه اول، هنجارها و شبکه‌ها جدا از هم به نظر می‌رسد ولی این‌طور نیست. شبکه‌های قوی در دوره‌های طولانی مدت ممکن است به پرورش هنجارها منجر شوند؛ و مردم این هنجارها را درونی سازی می‌کنند تا ذاتاً احتمال عمل فرصت‌طلبانه کمتر گردد (Putnam, 2001, p. 43).

جین و همکاران (۲۰۱۷) سرمایه اجتماعی را به عنوان هنجارها و شبکه‌های جامعه می‌دانند. سرمایه اجتماعی، که سطح هنجارهای همکاری در جامعه را نشان می‌دهد، به احتمال زیاد رفتارهای فرصت طلبانه را کاهش می‌دهد. علاوه بر این، سرمایه اجتماعی با از بین بردن اقدامات فرصت طلبانه، عملکرد اقتصادی بهتری را موجب می‌شود (Hasan et al., 2017, p.1021). شواهد نشان می‌دهد که شرکت‌های مستقر در مناطق با سرمایه اجتماعی بالا شرایط بهتر مالی در بازارهای وام‌های دولتی و خصوصی را تجربه می‌کنند. همچنین شواهدی نشان می‌دهد که شرکت‌هایی که مقر آن در سرزمین‌های با سرمایه اجتماعی بالا هستند، هزینه‌های حسابرسی کمتری را پرداخت می‌کنند. (Jha and Chen, 2015, p.612).

سرمایه اجتماعی بر شیوه‌های تأمین مالی شرکت‌ها از طریق کانال‌های به اشتراک‌گذاری اطلاعات، اعتماد و اجرای قرارداد تأثیر علی می‌گذارد. از طریق کانال به اشتراک‌گذاری اطلاعات، سرمایه اجتماعی فرایند اشتراک‌گذاری اطلاعات را تسهیل می‌کند، در غیر این صورت تبادل اطلاعات مشکل خواهد بود. اگر اطلاعات از آشنایان اجتماعی حاصل شود قابلیت اطمینان و ارزش آن افزایش می‌یابد. علاوه بر این، هزینه تهیه اطلاعات در یک شبکه اجتماعی کم است چرا که اطلاعات را می‌توان منفعلانه در طول تعاملات اجتماعی به دست آورد. سرمایه

اجتماعی باعث رفتار تعاونی و کارآمد در یک ساختار اجتماعی از طریق اعتماد می‌گردد. اعتماد مشکل اساسی است که شرکت کنندگان در بازار مالی با آن مواجه هستند، چون تقریباً هر معامله نیاز به عنصر اعتماد دارد (Arrow, 1972, p. 346). اعتماد مهم است زیرا معاملات مالی می‌تواند در یک محیط با اعتماد بالا موجب کاهش هزینه‌ها گردد. اعتماد موجب کاهش هزینه نظارت به منظور اطمینان از عملکرد کارای نماینده می‌گردد. اعتماد همچنین پیامدهای منفی قراردادهای ناقص و در نتیجه هزینه‌های قرارداد تأمین مالی خارجی را به حداقل می‌رساند (Grossman & Hart, 1986, p. 693) علاوه بر این، اعتماد راه را برای شرکت کنندگان بازار مالی برای مذاکره مجدد تعهدات قراردادی خود، در نتیجه فراهم کردن انعطاف پذیری در پاسخ به شوک‌های خارجی فراهم می‌سازد (Bigsten, et al., 2000, p. 5).

سرمایه اجتماعی معاملات صادقانه را از طریق به خطر انداختن شهرت کسانی که متقلبانه رفتار می‌کنند، تسهیل می‌کند این توانایی مجازات و پاداش‌دهنده بیانگر شیوه دیگری توسط سرمایه اجتماعی است که نیاز به هزینه نظارت را کاهش می‌دهد. طرف‌های رابطه اجتماعی می‌توانند در مبادلاتی که توسط قراردادهای دقیق اداره نمی‌شوند مشغول گردند چرا که سرمایه اجتماعی یک مکانیزم مکمل برای اجرای قرارداد را فراهم می‌کند. علاوه بر این، سرمایه اجتماعی راه‌حل جایگزین برای حل اختلاف از طریق همکاری داوطلبانه ارائه می‌دهد که بیشتر می‌تواند به کاهش نیاز به راه‌حل‌های قانونی رسمی پرهزینه منجر شود. در نتیجه، طرف‌های رابطه اجتماعی درگیر در مسائل مالی و یا دیگر معاملات قیمت کمتری برای تقاضای حفاظت در مقابل نقض قرارداد می‌پردازند (Ferris, et al., 2017, p. 8).

سرمایه اجتماعی و بانک‌ها

در تحقیق حاضر با توجه به لزوم سنجش سرمایه اجتماعی مدیران در حوزه بانکداری اقدام به نظرخواهی اولیه از اساتید و خبرگان این حوزه و تعریف متغیرهای مربوط به سرمایه اجتماعی مدیریتی از نوع ارتباطات اجتماعی و شامل موارد زیر گردیده است.

ارتباطات قومی و محلی: این فرض وجود دارد که ارتباطات مدیرعامل یا هر یک از اعضای هیئت‌مدیره بر عملکرد بانک تأثیر می‌گذارد. می‌توان بدین گونه استدلال کرد که مدیرعامل یا هر یک از اعضای هیئت‌مدیره بانکی که قبلاً نماینده مجلس بوده است به دلیل داشتن ارتباطات مؤثر با نهادهای قانون‌گذاری و اجرایی و دستگاه‌های دولتی، ارتباطات مؤثر با مردم و سرمایه‌گذاران شهر، محل و یا اقوام آن‌ها توانایی و امکان انتقال منابع و مشتریان را به بانک خود دارد. این ارتباطات به دلیل جایگاه ویژه‌ای که سابقه نمایندگی مجلس داشته است از اهمیت ویژه‌ای برخوردار است.

ارتباطات ساختاری: چنانچه مدیرعامل یا هر یک از اعضای هیئت‌مدیره بانک سابقه پست اجرایی بالا در حد وزیر یا معاون وزیر داشته باشد می‌تواند ارتباطات گسترده‌ای با ارکان تصمیم‌گیرنده، پیمانکاران و مشتریان وزارت یا دستگاه‌های مربوطه آن داشته باشند و از این طریق توانایی جذب منابع و کسب امتیازهای ویژه برای بانکی که در حال حاضر در ارکان رهبری آن قرار دارد (مدیرعامل یا اعضای هیئت‌مدیره) را به دنبال داشته باشند.

ارتباطات شغلی و سازمانی: در صورتی که مدیرعامل یا هر یک از اعضای هیئت‌مدیره فعلی بانک سابقاً مدیرعامل نهادهای تأثیرگذار از قبیل مدیرعامل سایر بانک‌ها، بورس اوراق بهادار، بانک مرکزی، شورای عالی بانک‌ها باشد توانایی ارتباطات اجتماعی بالاتری نسبت به سایر رقبای خود دارند. به عنوان مثال چنانچه مدیرعامل فعلی یک بانک قبلاً مدیرعامل بانک دیگری بوده باشد به دلیل داشتن روابط اجتماعی با مشتریان سابق خود این امکان را دارد که مشتریان مذکور را تشویق به همکاری با بانکی که فعلاً مدیرعامل یا عضو هیئت‌مدیره آن است نماید. استدلالی مشابه را می‌توان برای سایر موارد مشابه نیز مطرح نمود.

طبق نتایج تحقیقات بوید و راکنل (۱۹۹۳) و دنیگولو (۲۰۰۰) اندازه بانک عاملی تأثیر گذار بر ریسک بانک و همچنین ورشکستگی بانک می‌باشد. در خصوص ارتباط بین اندازه بانک و ریسک بانک تئوری‌های مختلفی وجود دارد. تعدادی از مطالعات پیش بینی می‌کنند که شرکت‌های بزرگ می‌توانند از مزیت متنوع سازی بهتر بهره گیرند و احتمال ورشکستگی شرکت‌های بزرگ کمتر از شرکت‌های کوچک است. ولی تعدادی دیگر از تئوری‌ها معتقدند که بانک‌های بزرگ به احتمال زیاد بیشتر در معرض تلاطم‌های کلان اقتصادی قرار می‌گیرند و احتمالاً منجر به بی‌ثباتی و شکست آن‌ها می‌شوند. هاستون و همکاران (۲۰۱۰) در تحقیق خود به این نتیجه رسیدند که رابطه بین اندازه بانک و ریسک پذیری بانک‌ها به شکل U معکوس است.

محمد و جورج (۲۰۱۷) در تحقیق خود تحت عنوان تأثیر تغییرات مالکیتی بر عملکرد و ریسک بانک‌ها بر روی ۶۰ بانک تجاری در اندونزی طی سال‌های ۲۰۰۵ تا ۲۰۱۲ به این نتیجه رسیدند که مالکیت دولتی در بانک‌ها موجب کاهش قابلیت سودآوری آن‌ها می‌گردد و همچنین این امر موجب در معرض خطر قرار گرفتن این بانک‌ها نسبت به سایر بانک‌های غیردولتی و خارجی می‌گردد.

هانسن و ماتیس (۲۰۱۷)، در تحقیق خود تحت عنوان جریمه‌های مالی و عملکرد بانک، تأثیر جریمه‌های مالی را بر روی قابلیت سودآوری و عملکرد سهام شرکت در بازار بررسی کردند. آن‌ها از بانک‌های اطلاعاتی مربوط به ۶۸ بانک بین‌المللی طی سال‌های ۲۰۰۷ تا ۲۰۱۴ استفاده کردند و به این نتیجه رسیدند که یک ارتباط منفی بین جریمه‌های مالی و سودآوری قبل از مالیات وجود دارد ولی این رابطه در خصوص قابلیت سودآوری پس از مالیات صدق نمی‌کند. این نتایج نشان دهنده صرفه جویی مالیاتی و تأثیر آن بر قابلیت سودآوری بانک‌ها از محل جریمه‌های مالی می‌باشد.

کاتوبی و همکاران (۲۰۱۷)، در تحقیق خود تأثیر مشغولیت مدیر بانک بر روی عملکرد و ریسک‌پذیری آن بانک را مورد بررسی قرار دادند. آن‌ها در تحقیق خود به این نتیجه رسیدند که ارتباط میان این متغیرها به صورت خطی نیست و یک ارتباط معکوس U شکل بین اشتغال مدیر و عملکرد بانک و یک ارتباط U شکل بین اشتغال مدیر و ریسک‌پذیری بانک وجود دارد.

آخیب و همکاران (۲۰۱۶) در تحقیق خود به بررسی تأثیر شفافیت بر عملکرد مالی بانک‌ها پرداختند. آن‌ها از متغیرهای تغییرپذیری بازده سهام به صورت هفتگی در بورس، انحراف استاندارد پیش‌بینی تحلیلگران در خصوص سود هر سهم بانک و همچنین حجم معاملات به عنوان نماینده شفافیت استفاده نمودند و به این نتیجه رسیدند که شفافیت تأثیر مثبتی روی عملکرد مالی بانک دارد.

ژی (۲۰۱۳) و ژی و همکاران (۲۰۱۷) در تحقیق خود به بررسی تاثیر سرمایه اجتماعی بر ریسک پذیری بانک‌ها برای ۲۰۰۰ بانک طی سال‌های ۱۹۹۹ تا ۲۰۰۶ پرداخت. نتیجه تحقیق وی حاکی از این است که ریسک‌پذیری در کشورهایی که سرمایه اجتماعی بالاتری دارند کمتر است. همچنین نتایج تحقیق نشان داد تاثیر سرمایه اجتماعی بر ریسک‌پذیری بانک‌ها در کشورهایی که سطح تحصیلات پایین‌تر است، قوی‌تر است.

جین و همکاران (۲۰۱۷) در تحقیق خود به بررسی تاثیر سرمایه اجتماعی بر ثبات بانک‌ها پرداختند. جامعه مطالعاتی آن‌ها بانک‌های دولتی و خصوصی طی سال‌های ۲۰۰۷ تا ۲۰۱۰ بوده است. نتایج تحقیق آن‌ها نشان می‌دهد بانک‌هایی واقع در مناطق با سرمایه اجتماعی بالاتر شکست و مشکلات مالی کمتری را دارند. همچنین سرمایه اجتماعی ارتباطی منفی با ریسک‌پذیری غیر نرمال دارند و ارتباط مثبتی با شفافیت حسابداری محافظه‌کاری حسابداری دارد.

روش تحقیق

جامعه آماری تحقیق حاضر نظام بانکی کشور در بازه زمانی ۱۰ ساله از ابتدای سال ۱۳۸۸ تا پایان سال ۱۳۹۷ می‌باشد. جهت استخراج نتایج دقیق‌تر تمامی جامعه مطالعاتی شامل ۳۰ بانک کشور مورد بررسی قرار می‌گیرند. با توجه به تاریخ تأسیس بانک‌ها و اطلاعات در دسترس نمونه آماری جهت بررسی فرضیه‌های تحقیق تعداد ۲۶۰ داده-سال گردآوری شده است.

با توجه به مبانی نظری تحقیق فرضیه‌های تحقیق به شرح زیر تدوین می‌گردند:

بحران‌های بانکی ناشی از عدم پرداخت بدهی در سال‌های اخیر یکی از چالش‌های اصلی نظام‌های بانکی بوده است و در تحقیقات جاری بین رشته‌ای و مالی رفتاری به نقش سرمایه اجتماعی در این خصوص اشاره شده است. سرمایه اجتماعی که حاصل تعامل ارتباطی در شبکه اجتماعی افراد و گروه‌ها است به عنوان یک سرمایه نامشهود ولی با اهمیت نقشی اساسی در عملکرد شرکت‌ها ایفاء می‌کند. نتایج تحقیقات مرتبط نشان دهنده این موضوع است که سرمایه اجتماعی می‌تواند بر جنبه‌های رفتاری مدیران شامل ریسک‌پذیری و اطمینان بیش از حد آن‌ها تأثیر گذار باشد و از این طریق بر پایداری شرکت تأثیر گذار باشد. سرمایه اجتماعی همچنین می‌تواند بر مدیریت و تأمین بهتر منابع، ریسک و عملکرد مالی شرکت تأثیر گذار باشد. لذا در تحقیق حاضر تأثیر سرمایه اجتماعی مدیران ارشد بانک‌ها بر ریسک‌های بانک شامل ریسک اعتباری، ریسک نقدینگی و ریسک عملیاتی به شرح فرضیه‌های زیر مورد بررسی قرار می‌گیرد.

فرضیه اصلی ۱: بین سرمایه اجتماعی مدیران و ریسک اعتباری بانک‌ها ارتباط معنی‌داری وجود دارد.

فرضیه فرعی ۱-۱: بین سرمایه اجتماعی مدیران و نسبت تسهیلات غیر جاری به کل تسهیلات اعطایی ارتباط معنی‌داری وجود دارد.

فرضیه فرعی ۱-۲: بین سرمایه اجتماعی مدیران و ریسک عدم پرداخت (Z-Score) ارتباط معنی‌داری وجود دارد.

فرضیه اصلی ۲: بین سرمایه اجتماعی مدیران و ریسک نقدینگی بانک‌ها ارتباط معنی‌داری وجود دارد.

فرضیه فرعی ۱-۲: بین سرمایه اجتماعی مدیران و نسبت تسهیلات به دارایی های بانک ارتباط معنی داری وجود دارد.

فرضیه اصلی ۳: بین سرمایه اجتماعی مدیران و ریسک عملیاتی بانک ها ارتباط معنی داری وجود دارد.

فرضیه فرعی ۱-۳: بین سرمایه اجتماعی مدیران و نوسانات نرخ بازده دارایی ها ارتباط معنی داری وجود دارد.

فرضیه فرعی ۲-۳: بین سرمایه اجتماعی مدیران و نوسانات نرخ بازده حقوق صاحبان سهام ارتباط معنی داری وجود دارد.

جهت بررسی فرضیه های تحقیق از مدل رگرسیونی زیر استفاده می شود:

$$Bank Risk_{i,t} = B_0 + \beta_1 SC_{i,t} + \beta_2 SIZE_{i,t} + \beta_3 CAP_{i,t} + \beta_4 EXP_{i,t} + \beta_5 Loss_{i,t} + \beta_6 Growth_{i,t} + \beta_7 Public_{i,t} + \varepsilon$$

متغیر وابسته: معیار های ارزیابی ریسک بانک ها

ریسک ها را می توان به طرق مختلفی محاسبه کرد، چنگ و آریف در سال ۲۰۰۷، چنگ و نصیر در سال ۲۰۰۸، وینی و دیگران در سال ۲۰۰۹ و دیمیترو و پلوس در سال ۲۰۱۰ از یک سری نسبت های مالی استفاده نمودند. همچنین با اطلاعاتی که در گزارشات ادارات ریسک بانک های مورد بررسی به دست آمده، مشاهده شد که آن ها از نسبت های مالی به عنوان مبنایی برای محاسبه از ریسک استفاده نموده اند. در تحقیق حاضر با استفاده از نسبت های مالی ریسک های بانک به شرح زیر طبقه بندی و تعریف می گردد.

۱) ریسک اعتباری (Credit Risk)

ریسک اعتباری، احتمال عدم دریافت وجه نقد از دارایی ها (وام ها و سرمایه گذاری ها)، همان طور که وعده داده شده بود است و به عدم اطمینان مربوط به بازپرداخت وام اشاره دارد. ریسک اعتباری احتمال تغییر در ارزش دارایی های بانک به دلیل تغییرات پیش بینی نشده در کیفیت اعتباری مشتریان یا بدهکاران است و دارای دو منشأ ریسک نکول و ریسک تغییر شرایط اعتباری مشتری می باشد. این ریسک زمانی رخ می دهد که طرف قرارداد قادر به پرداخت بدهی خود نباشد یا حداقل آن ها را به موقع پرداخت نکند. لذا نکول تعداد اندکی از مشتریان می تواند ضرر بسیار بزرگی برای بانک به همراه داشته باشد. بنابر این زیان اعتباری زمانی رخ می دهد که بانک با توجه به تعهد یک قرض گیرنده معتبر سرمایه گذاری کند، اما پروفایل ریسک یا رتبه اعتباری آن قرض گیرنده دچار افت زیادی شود. لذا در این شرایط حتی در صورت تسویه، قیمت نقد کردن بدهی در بازار، کمتر از قیمت فراهم کردن بدهی توسط بانک است و این امر موجب زیان خالص برای بانک می شود (مهرآرا و بهلولوند، ۱۳۹۵، ص ۳۱).

برای محاسبه این ریسک از دو نوع معیار استفاده می شود یکی نسبت های مالی شامل نسبت تسهیلات غیر جاری بر کل تسهیلات (NCL) می باشد. تسهیلات غیر جاری شامل وام های سررسید گذشته، معوق

و مشکوک الوصول است. افزایش ریسک اعتباری به معنای افزایش مطالبات فوق بوده که دست مدیران بانکی را برای اعطای تسهیلات بیشتر و کسب درآمدهای بهره‌ای بالاتر و در نهایت سود بیشتر خالی می‌گذارد (Tan, 2015, p 91).

معیار دیگری استفاده از معیار ریسک نکول (Z-Score) می‌باشد.

ریسک عدم پرداخت (ZScore): از رابطه زیر به دست می‌آید (Piyadasa et al., 2018).

$$ZScore = \frac{ROA + Equity}{SDROA}$$

در این رابطه:

ROA: نرخ بازده دارایی می‌باشد که از طریق تقسیم سود خالص به کل دارایی‌ها محاسبه می‌شود.

Equity: نسبت کل سرمایه به کل دارایی‌ها

SDROA: انحراف استاندارد نرخ بازده دارایی‌ها برای دوره ۵ ساله که به روش rolling-window به دست می‌آید.

۲) ریسک نقدینگی (Liquidity Risk)

ریسک نقدینگی، به توانایی یک نهاد بانکی برای تامین مالی نیازهای مالی اش مربوط می‌باشد و به ناتوانی بانک برای پس دادن سپرده‌ها و نیز تامین وجوه وام‌های مورد تقاضای مشتریان اشاره دارد. برای محاسبه این ریسک از تقسیم کل تسهیلات به دارایی‌ها (LA) استفاده می‌شود. مقدار بزرگ‌تر این شاخص به معنای نقدینگی کمتر و در واقع ریسک بیشتر است. در خصوص مقدار این نسبت دو ایده رقیب وجود دارد. تیده اول بیان می‌کند که مقدار بزرگ‌تر وام‌ها (ریسک نقدینگی) باعث ایجاد درآمد بهره‌ای بیشتر و سودآوری بالاتر می‌شود که این امر سازگار با نتایج مولینکس و ثورنتون (۱۹۹۲) است. ایده دیگر مطابق با نتایج بورکه (۱۹۸۹) است که معتقد با اثر منفی ریسک نقدینگی بر سودآوری است به نحوی که اگر بانک فاقد یک سیستم مناسب مدیریت ریسک باشد، اعطای وام‌های بیشتر منجر به کاهش سودآوری خواهد شد (فردوسی و فطرس، ۱۳۹۶).

۳) ریسک عملیاتی (Operational Risk):

ریسک عملیاتی احتمال بالقوه برای نوسانات نامطلوب در صورت سود و زیان و یا جریان نقدی شرکت به دلیل آثاری است که می‌توان آن‌ها را به مشتریان، کنترل‌های ضعیف و کم‌دقت، کاستی‌های سیستم و حوادث غیر قابل مدیریت نسبت داد. برای سنجش ریسک عملیاتی در تحقیق حاضر از نوسانات نرخ بازده دارایی‌ها (σROA) و نوسانات نرخ بازده حقوق صاحبان سهام (σROE) استفاده می‌شود.

متغیر مستقل: سرمایه اجتماعی مدیران (SC)

در تحقیق حاضر از قسمت ارتباطات اجتماعی به عنوان سرمایه اجتماعی استفاده شده است. منظور از ارتباطات اجتماعی، هنجارها و شبکه‌هایی می‌باشد که تسهیل کننده اقدام جمعی است. در تحقیق حاضر سرمایه اجتماعی مدیریتی به عنوان متغیر مستقل در نظر گرفته شده است. در این تحقیق سرمایه اجتماعی مدیریتی شامل سه قسمت و به شرح زیر می‌باشد:

۱) سابقه نمایندگی مجلس (FMP). چنانچه مدیرعامل یا هر یک از اعضای هیئت‌مدیره بانک سابقاً نماینده مجلس بوده باشد عدد یک و در غیر این صورت صفر در نظر گرفته می‌شود. به تعداد مدیرعامل و اعضای هیئت‌مدیره بانک برای هر سال این امتیاز اختصاص داده می‌شود. سپس امتیازها با یکدیگر جمع می‌شود تا شمار ارتباطات اجتماعی از طریق این بخش به دست آید. ملاک سابقه نمایندگی با توجه به دوره ۱۰ ساله تحقیق، عضویت در سه دوره اخیر مجلس شورای اسلامی می‌باشد.

۲) سابقه وزارت یا معاونت وزیر (Minister). چنانچه مدیرعامل یا هر یک از اعضای هیئت‌مدیره بانک سابقاً وزیر یا معاون وزیر بوده باشد عدد یک و در غیر این صورت صفر در نظر گرفته می‌شود. به تعداد مدیرعامل و اعضای هیئت‌مدیره بانک این امتیاز اختصاص داده می‌شود. سپس امتیازها با یکدیگر جمع می‌شود تا شمار ارتباطات اجتماعی از طریق این بخش به دست آید. ملاک سابقه وزارت با توجه به دوره ۱۰ ساله تحقیق، وزارت در سه دوره اخیر دولت می‌باشد.

۳) سابقه مدیرعاملی نهادهای تأثیرگذار (FHOIN). چنانچه مدیرعامل یا اعضای هیئت‌مدیره بانک سابقاً مدیرعامل یکی از نهادهای تأثیرگذار از جمله مدیرعامل سایر بانک‌ها، بورس اوراق بهادار، بانک مرکزی و شورای عالی بانک‌ها بوده باشد عدد یک و در غیر این صورت صفر در نظر گرفته می‌شود. به تعداد مدیرعامل و اعضای هیئت‌مدیره بانک برای هر سال این امتیاز اختصاص داده می‌شود. سپس امتیازها با یکدیگر جمع می‌شود تا شمار ارتباطات اجتماعی از طریق این بخش به دست آید. ملاک سابقه مدیرعاملی نهادهای تأثیرگذار با توجه به دوره ۱۰ ساله تحقیق، سابقه در سه دوره اخیر دولت می‌باشد.

در نهایت امتیازات جمع شده از سه بخش فوق در قالب امتیاز سرمایه اجتماعی کل و به صورت یک متغیر با مقیاس فاصله‌ای در نظر گرفته می‌شود.

متغیرهای کنترل

در تحقیق حاضر با توجه به تحقیقات قبلی در خصوص ریسک بانک‌ها سایر متغیرهای تأثیرگذار بر ریسک بانک به شرح زیر به عنوان متغیر کنترلی در نظر گرفته می‌شود:

۱-اندازه بانک (SIZE): طبق تحقیقات بوید و راکنل (۱۹۹۳) و دنیگولو (۲۰۰۰) اندازه بانک عاملی تاثیر گذار بر ریسک بانک‌ها بوده است. برای محاسبه اندازه از لگاریتم طبیعی کل دارایی‌های بانک استفاده می‌شود.

$$Size_{i,t} = Ln(Asset)_{i,t}$$

۲-نسبت کفایت سرمایه (CAP): سرمایه مناسب یکی از شرایط لازم برای حفظ سلامت نظام بانکی است و بانک‌ها برای تضمین ثبات و پایداری فعالیت خود باید همواره نسبت مناسبی را میان سرمایه و ریسک برقرار نمایند. طالبی و سلگی (۱۳۹۵) در تحقیق خود به این نتیجه رسیدند که رابطه‌ای دوطرفه بین ریسک و نسبت سرمایه وجود دارد. نسبت کفایت سرمایه از تقسیم سرمایه بر دارایی‌ها به دست می‌آید. این نسبت نشان دهنده توان پاسخگویی بانک به سپرده‌گذارانی است که جهت دریافت سپرده‌های خود به بانک‌ها مراجعه می‌نمایند. البته طبق تعریف کمیته بال نسبت کفایت سرمایه از نسبت سرمایه کل بانک به مجموع موزون دارایی‌های موزون شده بر اساس ریسک به دست می‌آید ولی در این تحقیق جهت سادگی محاسبات از مجموع دارایی‌ها استفاده می‌شود.

$$CAR_{i,t} = \frac{Capital_{i,t}}{TA_{i,t}}$$

۳-کارایی مدیریت هزینه (EXP): طبق تحقیق هانس و ماتیس (۲۰۱۷) یک ارتباط مستقیم و معنی‌دار بین نسبت هزینه عملیاتی به کل دارایی‌ها و ریسک بانک وجود دارد. کارایی مدیریت هزینه شرکت‌ها از طریق تقسیم هزینه‌های عملیاتی بر کل دارایی‌ها به دست می‌آید

$$EXP_{i,t} = \frac{Operational\ Cost_{i,t}}{TA_{i,t}}$$

۴-زیان (LOSS): طبق تحقیق جین و همکاران (۲۰۱۷) متغیر زیان تاثیر مستقیم و معنی‌دار بر ریسک عملیاتی شرکت دارد. برای محاسبه متغیر موهومی زیان، چنانچه ROA منفی باشد عدد یک در غیر این صورت صفر. (Jin et al., 2017, p 12).

۵-رشد (GROWTH): عبارت است از نرخ رشد دارایی‌های بانک که از رابطه زیر به دست می‌آید.

$$Growth_{i,t} = \frac{TA_{i,t} - TA_{i,t-1}}{TA_{i,t-1}}$$

۶-مالکیت دولتی (PUBLIC): طبق تحقیق محمد و جورج (۲۰۱۷) دولتی یا خصوصی بودن بانک بر عملکرد و ریسک بانک تأثیرگذار است. در تحقیق حاضر چنانچه بانک دولتی باشد عدد یک و در غیر این صورت صفر در نظر گرفته می‌شود.

یافته‌های تحقیق

با توجه به ماهیت داده‌های این تحقیق، برای برآورد مدل‌ها تحقیق از روش اقتصادسنجی پانل دیتا استفاده می‌شود. قبل از برآورد، ابتدا مانایی متغیرها با استفاده از آزمون‌های مربوطه بررسی می‌شود. در مرحله بعد، برای انتخاب بین روش‌های داده‌های تابلویی و داده‌های تلفیقی، از آزمون چاو (F لیمر) استفاده گردید.

آزمون مانایی

قبل از برآورد ضرایب باید از مانایی متغیرها اطمینان حاصل شود. از بین آزمون‌های مانایی برای داده‌های پنل در این تحقیق از آزمون فیشر-دیکی فولر تعمیم یافته استفاده شده است. فرضیه صفر در این آزمون بیانگر ریشه واحد است. خروجی مربوط به آزمون مانایی در جدول ۱ آمده است.

جدول ۱- نتایج آزمون فیشر-دیگی فولر (مانایی)

متغیر	نماد	آماره آزمون	سطح معنی داری
نسبت تسهیلات غیر جاری به کل تسهیلات	NCL	۱۶۷/۴	۰/۰۰۰
ریسک عدم پرداخت	Z-Score	۱۱۴/۸	۰/۰۰۰
نسبت تسهیلات به دارایی	LA	۱۱۰/۴	۰/۰۰۰
تغییرات نرخ بازده دارایی‌ها	σ ROA	۹۱/۷	۰/۰۰۵۲
تغییرات نرخ بازده حقوق صاحبان سهام	σ ROE	۹۳/۹	۰/۰۰۳۳
سرمایه اجتماعی	SC	۱۳۰/۸	۰/۰۰۰
اندازه بانک	Size	۱۵۴/۹	۰/۰۰۰
نسبت کفایت سرمایه	CAP	۹۶/۶	۰/۰۰۱۹
کارایی مدیریت هزینه	EXP	۱۲۰/۳	۰/۰۰۰
زیان	Loss	۱۰۲/۷	۰/۰۰۰
رشد	Growth	۲۱۱/۴	۰/۰۰۰
مالکیت دولتی	Public	۴۸/۵	۰/۰۱۷۴

مقادیر آماره آزمون و احتمال مربوطه نشان می‌دهد که تمامی متغیرها مانا هستند و می‌توان مدل‌ها را با داده‌های سطح برآورد کرد.

آزمون F لیمر برای تعیین به‌کارگیری مدل اثرات تابلویی در مقابل داده‌های تلفیقی انجام گرفته و فرض H_0 بر پایه عدم وجود اثرات فردی و گروهی است و فرض H_1 بر پایه وجود اثرات فردی و گروهی قرار دارد. آزمون هاسمن نیز برای تعیین استفاده از مدل اثرات ثابت در مقابل اثر تصادفی انجام می‌شود. آزمون هاسمن بر پایه وجود یا عدم وجود ارتباط بین خطای رگرسیون تخمین زده شده و متغیرهای مستقل مدل شکل گرفته است. اگر چنین ارتباطی وجود داشته باشد، مدل اثر ثابت و اگر این ارتباط وجود نداشته باشد مدل اثر تصادفی کاربرد خواهد داشت. فرضیه H_0 نشان دهنده همسانی عرض از مبدأ مقاطع و فرضیه H_1 نشان دهنده ناهمسانی عرض از مبدأ مقاطع است.

جدول ۲- نتایج آزمون F لیمر (همسانی عرض از مبدأهای مقاطع)

فرضیه اصلی	فرضیه فرعی	متغیر وابسته	آماره F	سطح معنی داری	نتیجه آزمون چاو	نوع آزمون
اول (ریسک اعتباری)	۱-۱	NCL	۲/۶۴۰	۰/۰۰	H_0 رد می‌شود	داده‌های تابلویی
	۲-۱	Z-Score	۲/۹۸۱	۰/۰۰۰	H_0 رد می‌شود	
دوم (ریسک نقدینگی)	۱-۲	LA	۱/۵۸۸	۰/۰۳۴۰	H_0 رد می‌شود	
سوم (ریسک عملیاتی)	۱-۳	σ ROA	۲/۷۴۶	۰/۰۰۰	H_0 رد می‌شود	
	۲-۳	σ ROE	۵/۶۵۱	۰/۰۰۰	H_0 رد می‌شود	

نتایج آزمون لیمر نشان می‌دهد که فرضیه صفر مبنی بر برابری اثرات فردی رد شده است. بنابر این الگوی مناسب برای برآورد مدل مورد بررسی در طبقه تابلویی (panel) قرار دارد. در مرحله بعد به انجام آزمون هاسمن به منظور انتخاب الگوی اثرات ثابت در برابر الگوی اثرات تصادفی پرداخته شده است. روش تابلویی خود با استفاده از دو مدل «اثرات تصادفی» و «اثرات ثابت» می‌تواند انجام گیرد. آزمون هاسمن بر پایه وجود یا عدم وجود ارتباط بین خطای رگرسیون تخمین زده شده و متغیرهای مستقل مدل شکل گرفته است. اگر چنین ارتباطی وجود داشته باشد، مدل اثر ثابت و اگر این ارتباط وجود نداشته باشد مدل اثر تصادفی کاربرد خواهد داشت. نتیجه آزمون هاسمن برای فرضیات تحقیق در جدول ۳ ارائه شده است.

جدول ۳- نتایج آزمون هاسمن (اثرات ثابت یا تصادفی)

آزمون چاو	فرضیه اصلی	فرضیه فرعی	متغیر وابسته	آماره آزمون	p-v	نتیجه آزمون	نوع آزمون
H0: روش اثرات تصادفی	اول (ریسک اعتباری)	۱-۱	NCL	۲۱/۱۴۸	۰/۰۰۳۶	H0 رد می‌شود	اثرات ثابت
	دوم (ریسک نقدینگی)	۳-۱	Z-Score	۲۵/۴۳۴	۰/۰۰۰۶	H0 رد می‌شود	اثرات ثابت
H1: روش اثرات ثابت	سوم (ریسک عملیاتی)	۱-۲	LA	۱۰/۸۴۶	۰/۱۴۵۵	H0 رد نمی‌شود	اثرات تصادفی
		۱-۳	σ ROA	۱۰/۸۷۰	۰/۱۴۴۴	H0 رد نمی‌شود	اثرات تصادفی
		۲-۳	σ ROE	۲۱/۷۵۱	۰/۰۰۲۸	H0 رد می‌شود	اثرات ثابت

طبق نتایج جدول ۳ الگوی مناسب برای مدل‌های سوم و چهارم (مربوط به فرضیه دوم و فرضیه فرعی ۱-۳) اثرات تصادفی می‌باشد. همچنین الگوی مناسب برای مدل‌های اول و دوم و پنجم (فرضیه‌های فرعی ۱-۱ و ۱-۳ و ۲-۲) اثرات ثابت می‌باشد.

از آن جایی که متغیرهای وابسته در این مدل شامل ۵ معیار مختلف ریسک بانک می‌باشد و درج کامل جدول‌های آماری موجب افزایش بیش از حد حجم مقاله می‌گردد. بنابر این خلاصه نتایج آماری مربوط به هر فرضیه آورده می‌شود.

جدول ۴- نتایج آزمون فرضیات تحقیق در سطح داده‌های تابلویی-الگوی اثرات ثابت و تصادفی

σ ROE	σ ROA	LA	Z-Score	NCL	فرضیه
۳-۲	۳-۱	۲-۱	۱-۲	۱-۱	الگوی مورد استفاده
	اثرات تصادفی	اثرات تصادفی	اثرات ثابت	اثرات ثابت	ضریب متغیر مستقل (سرمایه اجتماعی)
-۰/۱۶۴۴	-۰/۲۲۶۱	-۰/۰۸۳۳۹	۶/۹۸۷	-۰/۰۵۷۷	آماره t
-۶/۶۵۶۹	-۳/۷۴۴۷	-۳/۴۳۲۶	۲/۱۶۱	-۲/۳۱۳۴	Prob.
۰/۰۰۰	۰/۰۰۰۲	۰/۰۰۰۷	۰/۰۳۱۸	۰/۰۲۱۶	

σROE	σROA	LA	Z-Score	NCL	
۰/۵۳۳	۰/۴۴۳۷	۰/۲۱۰۰۴	۰/۳۳۲۸	۰/۵۳۹۴	ضریب تعیین
۰/۴۵۸	۰/۴۲۸۳	۰/۱۸۸۱	۰/۲۲۳۱	۰/۴۶۵۴	ضریب تعیین تعدیل شده
۷/۱۲۵	۲۸/۸۳۲	۹/۶۱۰۲	۳/۰۳۴۷	۷/۲۸۸۵	آماره f فیشر
۰/۰۰۰	۰/۰۰۰	۰/۰۰۰	۰/۰۰۰	۰/۰۰۰	Prob.
۱/۹۵۵	۱/۷۲۸	۱/۹۱۰۶	۱/۷۵۴	۲/۱۷۵۳	دوربین واتسون
تایید	تایید	تایید	تایید	تایید	نتیجه فرضیه

نتایج حاصل از جدول ۴ نشان می‌دهد که با توجه به آماره F فیشر و سطح معنی داری، در سطح ۵٪ همه مدل‌ها در حالت کلی معنی دار می‌باشند. همچنین آماره دوربین واتسون نیز نشان دهنده عدم همبستگی بین اجزا اخلاقی در مدل‌ها می‌باشد. ضریب تعیین تعدیل شده مدل اول الی پنجم به ترتیب (۰/۴۶، ۰/۲۲، ۰/۱۸، ۰/۴۳، ۰/۴۵) بوده است. این رقم نشان می‌دهد که چه ميزانی از تغییرات متغیر وابسته که در این تحقیق به ترتیب نسبت سپرده‌های غیر جاری به کل سپرده‌ها، ریسک عدم پرداخت، نسبت کل تسهیلات به کل دارایی‌ها، تغییرات نرخ بازده دارایی‌ها و تغییرات نرخ بازده حقوق صاحبان سهام می‌باشد ناشی از متغیرهای مستقل و کنترلی موجود در مدل می‌باشد. با توجه به آماره t و سطح معنی داری طبق جداول فوق همانطور که مشاهده می‌شود در سطح اطمینان ۹۵ درصد سرمایه اجتماعی ارتباط معکوس و معنی داری با شاخص‌های سنجش ریسک شامل نسبت سپرده‌های غیر جاری به کل سپرده‌ها، نسبت کل تسهیلات به کل دارایی‌ها، تغییرات نرخ بازده دارایی‌ها و تغییرات نرخ بازده حقوق صاحبان سهام دارد. همچنین رابطه میان سرمایه اجتماعی و شاخص ریسک عدم پرداخت (شاخص Z-Score) دارد. این موضوع در هماهنگی با نتایج سایر فرضیه‌ها می‌باشد چرا که شاخص Z-Score که در این تحقیق مورد استفاده قرار گرفته است شاخص فاصله از نکول می‌باشد و هرچه مقدار آن بیشتر باشد فاصله تا نکول بیشتر و ریسک عدم پرداخت و ورشکستگی کمتر می‌باشد. با توجه به نتایج به دست آمده مشخص می‌گردد که تمام فرضیه‌های تحقیق مورد تایید قرار می‌گیرد.

بحث و نتیجه‌گیری

سرمایه اجتماعی برخلاف سایر سرمایه‌ها به صورت فیزیکی وجود ندارد بلکه حاصل تعاملات و هنجارهای گروهی و اجتماعی است که افزایش آن منجر به پایین آمدن هزینه‌های عملیاتی و بهبود عملکرد سازمان‌ها می‌شود. کسب این نوع از سرمایه به وسیله افراد، سالیان متمادی به طول می‌انجامد و یافتن افرادی که دارای سرمایه اجتماعی بالایی باشند، برای مدیران ارشد دشوار است؛ بنابراین حفظ و گسترش سرمایه اجتماعی و افرادی که دارای سرمایه اجتماعی بالا می‌باشند برای یک سازمان بسیار ضروری و مهم می‌باشد. در تحقیق حاضر با استفاده از معیارهای کمی و بومی سازی شده اقدام به تعریف و تبیین سرمایه اجتماعی مختص مدیران بانک‌ها گردیده است این مهم با توجه به بررسی تحقیقات مختلف انجام شده در این خصوص و همچنین استفاده از نظرات کارشناسان خبره

نظام بانکی و اساتید صاحب‌نظر دانشگاهی صورت پذیرفته است و می‌تواند نقطه شروعی بر تعریف و بکارگیری متغیر مهم سرمایه اجتماعی در سازمان‌ها و بررسی تأثیرات آن بر جنبه‌های مختلف عملکرد و ریسک بانک‌ها و شرکت‌ها باشد.

در این تحقیق به بررسی تأثیر سرمایه اجتماعی مدیران بر تعدادی از معیارهای سنجش ریسک بانک‌ها پرداخته شد. نتایج حاصل از بررسی‌های آماری نشان داد که سرمایه اجتماعی مدیران تأثیر منفی و معنی‌داری بر شاخص‌های ارزیابی ریسک بانک شامل ریسک اعتباری، ریسک نقدینگی و ریسک عملیاتی دارد. نتایج یافته‌های مربوط به این تحقیق با نتایج تحقیقات ژئی (۲۰۱۳)، جین و همکاران (۲۰۱۷)، حسن و همکاران (۲۰۱۷)، ژئی و همکاران (۲۰۱۶) مطابقت دارد.

با توجه به نتایج تحقیق حاضر، به سرمایه‌گذاران و استفاده‌کنندگان از اطلاعات صورت‌های مالی بانک‌ها پیشنهاد می‌گردد که در بررسی وضعیت و عملکرد بانک به عامل ریسک بانک و تأثیر سرمایه اجتماعی مدیران و اعضای هیئت‌مدیره بانک‌ها بر آن توجه نمایند چرا که این متغیر بر ریسک و در نتیجه بر عملکرد و بازده بانک تأثیرگذار بوده و تا کنون کمتر مورد توجه قرار گرفته است. همچنین به محققان پیشنهاد می‌گردد در تحقیقات آتی از سایر متغیرهای اندازه‌گیری ریسک و همچنین سایر روش‌های اندازه‌گیری سرمایه اجتماعی استفاده نمایند.

فهرست منابع

- * احمدی، علی؛ احمدی جشفقانی، حسینعلی و ابوالحسنی هستیانی، اصغر (۱۳۹۵). تأثیر ریسک اعتباری بر عملکرد نظام بانکی ایران: مطالعه بین بانکی با رویکرد Panel VAR. فصلنامه اقتصاد مالی و توسعه، ۱۰ (۳۴)، ۱۵۲-۱۳۱.
- * جندقی، غلامرضا؛ قریشی، سید مهدی و احدی شعار، سید مجید (۱۳۹۶). بررسی ابعاد سرمایه اجتماعی و رابطه آن با بازاریابی اخلاقی. فصلنامه مدیریت سرمایه اجتماعی، دوره ۴، شماره ۳، ۳۳۲-۳۰۹.
- * خوش‌سیما، رضا و شهیکی تاش، محمد نبی (۱۳۹۱). تأثیر ریسک‌های اعتباری، عملیاتی و نقدینگی بر کارایی نظام بانکی ایران، فصلنامه برنامه ریزی و بودجه، ۱۷(۴)، ۹۵-۶۹.
- * طالبی، محمد و سلگی، محمد (۱۳۹۵). بررسی رابطه بین ریسک و نسبت کفایت سرمایه: شواهدی از بانک‌های ایرانی. فصلنامه پژوهش‌های پولی-بانکی، سال نهم، شماره ۳۰، ۵۴۳-۵۱۳.
- * فردوسی، مهدی و فطرس، محمد حسن، (۱۳۹۶). اثرات ریسک اعتباری و ریسک نقدینگی بر عملکرد بانک‌ها. فصلنامه مدل‌سازی ریسک و مهندسی مالی، ۲(۱)، ۴۱-۲۲.
- * کریمی، میلاد؛ خنیفر، حسین و طاهر نژاد، فائزه (۱۳۹۴). طراحی مدل مفهومی مؤلفه‌های سرمایه اجتماعی از منظر اسلامی، فصلنامه مدیریت سرمایه اجتماعی، دوره ۲، شماره ۴، ۶۳۰-۶۰۵.
- * مهرآرا، محسن و بهلولوند، الهه (۱۳۹۵). عوامل موثر بر ریسک اعتباری بانک‌ها در ایران، فصلنامه مطالعات و سیاست‌های اقتصادی، ۱۰۴(۱۱)، ۲، ۵۶-۲۷.

- * Arrow, K. J. (1972). Gifts and Exchanges, *Philosophy and Public Affairs*, 1:343-362.
- * Bigsten, A. P.; Collier, S.; Dercon, M. & Fafchamps, B. (2000). Contract flexibility and Dispute Resolution in African Manufacturing, *Journal of Development Studies*, 36, 4, 1-37.
- * Cohen, L.; Frazzini, A. & Malloy C. (2010). Sell-Side School Ties, *Journal of Finance*. Coleman, J. 1988, Social Capital in the Creation of Human Capital, *American Journal of Sociology*.
- * Ferris S.; Javakhadze D, & Rajkovic T. (2016). The International Effect of Managerial Social Capital on the Cost of Equity, *Journal of Banking and Finance*, 69-84.
- * Fukuyama, F., 1997. Social capital and the modern capitalist economy: Creating a high trust workplace. *Stern Business Magazine* 4.
- * Grossman, S. Hart, O. (1986). The Costs and Benefits of Ownership: A Theory of Vertical and Lateral Integration, *Journal of Political Economy*, 94, 691-719.
- * Guiso, L. P. Sapienza, and L. Zingales (2004). The Role of social capital in financial development". *The American Economic Review*, Vol. 94, No. 3, pp. 526-556.
- * Hannes K, Matthias P. (2017). Financial penalties and bank performance, *Journal of Banking and Finance* .57-73.
- * Lin, N. (1999). Building A Network Theory Of Social Capital, *Connections*, 22(1):28-51.
- * Payne, G.T. Moore, C.B. Griffis, S.E. Autry, C.W. (2011). Multilevel Challenges and Opportunities in Social Capital Research. *Journal of management* 37, 491-520.
- * Putnam, R.D. (2001). Social Capital: Measurement and Consequences. *Isuna: Canadian Journal of Policy Research* 2, 41-51.
- * Piyadasa Edirisuriya, Abeyratna Gunasekarage & Shrimal Perera (2018): Product diversification and bank risk: evidence from South Asian banking institutions, *Applied Economics*, DOI: 10.1080/00036846.2018.1489516
- * Xie, W. (2013). The impact of social capital on bank risk-taking (Master's thesis, Lingnan University, Hong Kong). Retrieved from http://dx.doi.org/10.14793/econ_etd.24.
- * Jin, Justin Yiqiang, Kanagaretnam, Kiridaran, Lobo, Gerald J., Mathieu, Robert, Social Capital and Bank Stability. *Journal of Financial Stability* <http://dx.doi.org/10.1016/j.jfs.2017.08.001>, 99-114.
- * Hasan, I., Hoi, C.K., Wu, Q., Zhang, H., 2017. Social capital and debt contracting: Evidence from bank loans and public bonds. *Journal of Financial and Quantitative Analysis* 53, 1017-1047.
- * Jha, A., Chen, Y., 2015. Audit fees and social capital. *The Accounting Review* 90, 611-639.
- * Tan, Y. (2015). The Impacts of Risk and Competition on Bank Profitability in China. *Journal of International and Financial Markets, Institutions and Money*, (40),85-110.
- * Xie, W, Ding, H and Chong T. (2016). The Nexus between Social Capital and Bank Risk Taking, *Journal of Risk and Financial Management*, 1-19.

Examining the Impact of Managers' Social Capital on Bank Risks

Seyed Moosa Mohammadi

PhD Student, Department of Accounting, Qom Branch, Islamic Azad University, Qom, Iran,
Email: Mohamadi_moosa@yahoo.com,

Reza Gholami Jamkarani

Assistant Professor, Department of Accounting, Qom Branch, Islamic Azad University, Qom, Iran,
(Corresponding author)
Email: Accountghom@yahoo.com.,

Mirfeiz Fallah shams

Associate professor, Department of Management, Central Tehran Branch, Islamic Azad University, Tehran, Iran,
Email: Mirfeizfallahshams@gmail.com

Abstract

Banks are the most important institutions for mobilizing and allocating financial resources and savings. This role makes them an important factor in economic growth and development. Many factors affect the risk of banks and have been studied in various studies. The concept of social capital has received much attention in recent years, but little research has been done on the relationship between social capital and banks' risk. Managers' social capital can be defined as the number of social relationships between company managers and their counterparts in other companies and other groups. The purpose of this study is to investigate the effect of managers' social capital on banks' risk. The hypotheses were tested using the statistical method of correlation of panel data using the data of 30 banks in the country. Finally, 260 data-years were extracted to test the hypotheses. The results showed that social capital has a significant inverse effect on a variety of bank risks, including credit risk, liquidity risk and operational risk.

Key words: Managers' social capital, credit risk, liquidity risk, operational risk.